

Harto Hakovirta. 2002. *Maailmanpolitiikka: teoria ja todellisuus*. Kustannus 54: Jyväskylä. 383 s.

Kohta neljännesvuosisata sitten minulla oli tilaisuus Poliitiikka-aikakauskirjassa arvioida kahta uutta kansainvälisen politiikan yliopistollista oppikirjaa. Toisen oli kirjoittanut Harto Hakovirta, ja toisen olivat Esko Antola, Unto Vesa ja Raimo Väyrynen laatineet yhdessä. Nyt Hakovirta on tehnyt uuden 2000-luvun oppikirjan, joka edustaa erilaista lähestymistapaa. Nyt ei enää puhuta nimenomaan kansainvälisestä politiikasta. Nyt puhutaan maailmanpolitiikasta: globaalisuus ja globalisaatio ovat alusta lähtien keskeisiä asioita, ja maapallon suuret ongelmat nostetaan voimakkaasti esille.

Sanottakoon heti, että tämän oppikirjan aikaansaaminen on arvokas saavutus. Hakovirta hallitsee alaansa monipuolisesti. Hän esittelee ongelmat mallillisesti ja harkitusti. Runsaat kirjallisuusviittaukset opastavat tieteenalan klassikkojen ja tuoreiden tutkimusten piiriin. Tämä on kypsää tekstiä. Johdantona on aluksi katsaus kansainvälisen todellisuuden jäsentämiseen ja järjestelmäajatteluun. Sen jälkeen käydään läpi oppialan kehityksessä ilmenneitä pääsuuntauksia, ja sitten päästäänkin varsinaiseen problematiikkaan kolmella pääulottuvuudella: valtiollisuus, alueellisuus, globaalisuus. Lähemmäksi ennestään tuttuja oppikirjojen lähestymistapoja mennään vasta kirjan jaksoissa IV, V ja VI, joissa käsitellään kansainvälisiä toimijoita, instituutioita, valtioiden ulkopoliittikkaa sekä konflikteihin ja turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Kirjan viimeinen jakso pyrkii erittelemään globaaliongelmiensa käsittelyn mahdollisuuksia ja rajoja.

Kylmän sodan aikakauden jääminen taakse näkyy siinäkin, että uusi oppikirja ei ole tarvinnut sellaisia käsitteitä kuin jännitys ja liennytys. Clausewitz mainitaan, sotilaalliset menetelmät valtioiden ulkopoliitikassa käsitellään melko suppeasti, eikä lukijan tarvitse perehtyä vastakkaisten suurvaltaliittoutumien teoreettiseen peloteanalyysiin – vaikka sillekin voitaisiin löytää perusteluita ohjustorjuntaan ja joukkoutuhoaseisiin viime aikoina kohdistuneesta huomiosta. Kansainvälinen terrorismi on toki monipuolisesti esillä.

Valaisevien kaavioiden ja piirustusten avulla Hakovirta on onnistunut esittelemään muun muassa alueellisen integraation, valtioiden ulkopoliittikan kokonaisprosessin, voimatasapainon erilaisia ilmenemismuotoja sekä konfliktien dynamiikkaa. Tällaisia kuvia tarvitaan, ja niitä voisi olla enemmänkin monimutkaisten vaikutussuhteiden havainnollistamiseksi.

Erityisen kiitoksen ansaitsee vaikeiden globaaliongelmiensa esittäminen pelkistettyjen ja hyvin kohdistettujen kysymysten muodossa sivuilla 60–74. Tässä liikutaan aseistukseen, kehitykseen, luonnonvaroihin, ympäristöön, ihmisoikeuksiin ja väestönkasvuun liittyvien suurten kysymysten alueella. Aiheeseen palataan kirjan viimeisessä luvussa, jossa Hakovirta on jaotellut ongelmat ratkaisua lähestyviin, ratkaistavissa oleviin ja iäisyysongelmiin. Niiden käsittelyä varten näyttää olevan käytettävissä viisi tulevaisuuden mallia: hegemonia, ”konsertti”, valtasapaino, regiimijärjestelmä sekä maailmanhallitus. Kaikkiin näihin liittyviä trende-

jä jäänee vaikuttamaan näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa. Ongelmien mittasuhteet ja käytettävissä olevat menetelmät tulevat hyvin näkyviin.

Hakovirran uuden teoksen käyttökelpoisuus oppikirjana selviää vasta käytön mukana. Hyvä yleissivistys ja ainakin alustava tutustuminen yhteiskuntatieteelliseen ajatteluun helpottaa varmasti sen omaksumista. Aloittelevaa opiskelijaa saattaa muuten säikäyttää jo kirjan alussa olevan oppihistoriallisen katsauksen perusteellisuus, kun se globalismin nousun ohella huipentuu ”neoneo-synteesiin ja kriittis-refleksiivisten suuntausten haasteeseen”. Oppihistoriaa on hyvä tuntea; kysymys on vain siitä, missä järjestyksessä ja miten yksityiskohtaisesti eri vaiheiden saavutuksia ja lähestymistapoja tarjotaan opiskelijoille, jotka eivät itse ole vielä klassikoita lukuineet.

Tieteenalan suomenkielinen sanasto on jo varsin valmiiksi kehittynyt, ja Hakovirta itsekin kuuluu niihin, jotka ovat sitä kartuttaneet. Joistakin termeistä voidaan olla monta mieltä. Allekirjoittanut on jo em. edellisessä kirja-arvostelussa ilmoittanut olevansa eri mieltä sellaisesta sanasta kuin ”ei-hallitustenvälinen”, ja vielä vähemmän minua innostavat sinänsä laajalti käytössä olevat vierasperäiset lyhenteet IGO ja INGO kansainvälisistä järjestöistä puhuttaessa. Onneksi Hakovirta sivuuttaa GONGOt, DONGOt ja QUANGOt lyhyellä maininnalla. Erikoisuus Hakovirran kielenkäytössä on hänen taipumuksensa muodostaa pitkiä yhdyssanoja, joiden osat myös voisivat olla toisistaan erillään: maininnanarvoinen, meneilläänollut, ratkaistavissaoleva, syvällejuurtunut yms. Englannin kielen ylivalta on tälläkin tieteenalalla muuten hyvin voimakas, ja siitä löytyy torjuttavissa olevia oireita. Esimerkiksi sana ”asiallinen” (saklig, sachlich) joudutaan englanniksi kääntämään sanalla ”businesslike”, mutta tuon sanan tuominen takaisin meikäläiseen kielenkäyttöön muodossa ”liikemiesmäinen” (sivulla 206) on todella tarpeeton.

Tälle oppikirjalle voidaan ennustaa pitkää käyttöikä, toivottavasti myös aikaa myöten uusia painoksia. Varsinaisia asiavirheitä siinä ei näytä olevan kovin paljon, muutama pieniä epätarkkuuksia kylläkin. Silmiinpistävin virhe taitaa koskea YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvien jäsenten lukumäärää, joka ennen peruskirjan muuttamista oli kuusi eikä viisi (sivu 276). Kokonaisuuden kannalta tällaisilla yksityiskohdilla ei ole merkitystä.

KLAUS TÖRNUDD